

April 1967

Skånes Vapenhistoriska Förening

M E D D E L A N D E

Nr 74.

Skånes Vapenhistoriska Förening avhåller ordinarie vårsammanträde på Malmöhus slott fredagen den 28 april 1967 kl. 19.00 på Kungens Kammare. Vi samlas (på allmän begäran) kring vapen i och för diskussion och demonstration. Medlemmarna taga med sig vapen av alla slag, vilket är en förutsättning för att detta program skall kunna fullföljas. Efter sammanträdet samling på vårt senaste stamställe: Rådhuskällaren.

ÅRSMÖTET

Den sistlidne 24 februari avhölls Föreningens ordinarie årsmöte på Kungens Kammare, Malmöhus slott.

Ordf. J. Folke Herrström hälsade de närvarande hjärtligt välkomna och vände sig sedan till aftonens föredragshållare Kapten Hartvig Fleege, Malmö, med ett varmt välkommen. Därefter övergicks till årsmötesförhandlingarna upptagna på dagordningen. Bl.a. beslöts på styrelsens förslag, att ett valberedningsutskott fr.o.m. detta år skulle väljas. Detta borde bestå av tre personer, av vilka en skulle vara ordinarie styrelseledamot. Förslaget godkändes enhälligt. Till medlemmar valdes Tjänsteman Sture Hansson från styrelsen samt Ingeniör Lars-Olle Svensson och Civilingeniör Rune Lindqvist. Ordföranden omvaldes för 27 gången till ordf. för kommande år. Från vår mångårige styrelseledamot Disponent Thure Jakobsson förelåg ett meddelande, att han på grund av sjukdom icke mottog förnyat styrelseuppdrag. Till övrig styrelse omvaldes Major J. Lindgren, Tjänsteman Sture Hansson, Ingeniör G. Sandelin och Kapten Gösta Håkansson, samt nyvaldes Direktör, Fil. lic. Gad Raussing, Lund. Till styrelsesuppleanter omvaldes Ingeniör Lars-Olle Svensson samt Kapten Karl Erik Wessman. De gamla revisorerna omvaldes, nämligen Förste Polisassistent K. Nordholm samt Herr Inge Tynell och till revisorsuppleant Tjänsteman Ingvar Månsson. Ordf. tackade för förtroendet för styrelsen och framförde ett varmt tack till Disponent Thure Jakobsson för mångårigt arbete i styrelsen. Därpå överlämnades ordet till Kapten Hartwig Fleege, som höll sitt föredrag över ämnet "Det japanska svärdet". Det spännande föredraget framställt med en särskild glöd illustrerades med utsökta exemplar från föredragshållarens samling och avslutades med livligaste applåder. Ordf. tackade Kapten Fleege för hans högt sakkunniga föredrag och icke minst hans strålande berättarkonst inför hans glödande beundran för de japanska svärderna, i många avseenden de förnämsta i världen. En resumé följer här nedan.

DET JAPANSKA SVÄRDET

Föredrag av Kapten Hartvig Fleege.

Svärdet blev i Japan tidigt ett föremål för konstnärlig utveckling såväl när det gällde tillverkningen av klingan som när det gällde att åstadkomma på en gång smakfulla och praktiska monteringsdetaljer. Konsten som begrepp i Japan är mera liktydigt med konsthantverk och mest i detaljarbete - träsnitt. Japan är mycket rikt på dessa miniatyrarbeten i elfenben, halvädalstenar, porslin, lack samt de berömda träsnitten med Hokusai, som är ett av de stora namnen.

Svärdet var samuraiens-riddarens vapen och dess form fann man mycket tidigt, vilken hållit sig i århundraden. Begreppsmässigt borde det snarare heta sabel, men "japansk sabel", var ligger klangen i ett sådant begrepp?

Ursprungligen var det också ett svärd, inspirerat från Kina, och hette "KEN", men så småningom klövs det och den nuvarande formen gavs. Klingans krökning kan växla, men man kommer nästan alltid att tänka på toritbågen vid entren till ett kapell. Möjligen skapades den nuvarande typen - med det alltså accepterade namnet svärd - just genom att den begynnande feodaltiden såg rytteri uppstå, även om Japan bl.a. på grund av de små och inte speciellt starka hästarna aldrig stått högt som rytterination. Feodaltiden födde samuraien i detta ords klassiska betydelse, härskarens - inte kejsarens - rustningsklädde riddare, kämpande enligt Bushido och med förfädernas vapen i handen, det blänkande japanska svärdet, aldrig avsett för jakt som så många andra vapen utan endast för strid, och för en strid, där motståndaren inte skulle sättas ur stridbart skick utan mer eller mindre klyvas mitt itu.

Från 700-talet till våra dagar finnas "bokförda" c:a 12000 smeder, och man räknar med att dessa åstadkommit ungefär 300.000 svärd av verklig kvalitet. Av dessa finns c:a en tredjedel i Japan, en tredjedel i museer och samlingar, medan den sista tredjedelen förstördes och försvann under andra världskriget. Den omfattande export av konsthantverk, även av svärd och dolkar, som startade år 1807 vid förbudet att bära vapen, har man sannerligen vid detta laget ångrat i Japan.

De äldsta vapnen, delvis gravdepositioner, förvaras som klenoder i templen. Många av de äldsta svärden voro så berömda, att de hade egna namn, "den lilla kråkan", "den lilla rävklingen", "hökbosvärdet", "skäggavskäraren", "knäkaparen" o.s.v.

Smeden nådde stundom ett rykte, som omsvepte hela Japan, förde titlar och var hovtjänsteman, grundlade förmögenheter o.s.v. Namn som Amakuni, Masanune, Musaasa, Kunimitsu voro i vart barns mun. Att äga ett svärd av en av dessa var en dröm för varje samurai. Svärdsmedskonsten stod så högt, att en kejsare själv smidde klingor och omgav sig med en krets av de mest berömda smederna. Tiden medger icke, att jag i dag skildrar mera än själva klingsmidet. Beträffande montering m.m. kanske jag kan återkomma.

För att riktigt förstå japansk mentalitet fordras mycket, men låt oss nu sluta våra öron för ryttarsignaler från Pultusk och Fraustadt och vapenbrak från europeiska slagfält. Samuraiens värld var en helt annan och till den med dess envigsstrider, kamp mot demoner, grinande ansiktsmasker och "bringandet av det högsta offret" skola vi nu söka vända oss. Låt helt Europa tona bort och kom med till de i århundraden av uppror och partistrider kokande öarna öster om Asien.

En "klassisk" smed hade som sagt hög rang och kunde därigenom ofta visa självrådighet, han smidde när det passade honom, när han ansåg sig behöva pengar. Men var han medveten om sin konst, förberedde han sig genom fasta och avhållsamhet och inväntade ett lugnt harmoniskt sinnestillstånd. Han klädde sig, då han ansåg tiden var inne, i ceremonidräkt med svart lackmössa på huvudet, utvalde omsorgsfullt sin medhjälpare och genomgick reningsceremonier. Smedjan omgavs med magiska hjälpmedel för att åkalla gudars hjälp och för att hålla demoner fjärran. Härden var ordnad, bränsle anskaffat, lerblandningen, om vilken mera följer senare, beredd och härdningsvätskan preparerad. På natten var

bästa tiden för gudarnas hjälp och helst borde fullmåne lysa. Järnet var speciellt uttaget från Japans nordprovinser och av olika hårdhetsgrader. Inhemskt järn föredrogs framför importerat, det s.k. "namban". På ett handtags- eller skyffelliknande underlag lades klumparna och den första uthamringen började med tunga hammare och dånande slag, allt för att slå samman ämnena, slå ut luftblåsor, upptäcka ojämnheter o.s.v. Den åstadkomna långa plattan skrapades med ett speciellt verktyg och hopvällningen började, ny uthamring skedde och överflödsmaterial skars bort, så att den blivande klingformen uppstod. Det gällde att vid hopvällningen få den hårdaste delen att komma på eggens plats medan kärnan skulle vara av mjukare järn, någon svikt eftersträvades icke.

Medhjälparen skötte ässjan, som skulle ge jämn och hög värme, ty smedens hela uppmärksamhet måste riktas på smidet, på noggrannaste letande efter och avlägsnande av ojämnheter och beräkningen av skiktningen, ett nog så intrikat problem, då de allra finaste klingorna ha bokstavligen millioner skikt efter en hel serie hopvällningar och uthamringar.

Fäst vid handtaget sitter nu ett embryo till klinga där den karakteristiska formen redan är klar. Ässjan bringas till högsta värme med nya pålägg av träkol och rishalm, ty nu kommer det för klingans kvalitet avgörande momentet - hårdningen, smedens stolthet, kännetecknet på hans konst och ofta hans yrkeshemlighet. En lerliknande massa packas över klingan med för smeden speciell tjocklek, men över eggpartiet tunnas den ut eller avlägsnas helt med en skrapa. Ursprungligen drog man en jämn linje som gräns mellan två "lerskikt", men med tiden framkom en hel serie mönster, "våglinjer", "tre pinjer", "det heliga berget Fuji-san" som denna gränslinje. Och så lades allt på ässjan, de kulörta lyktorna svajade för nattbrisen, rispapperen i träden kring smedjan rasslade och smeden lyssnade om kråkors krax eller rävars ylande skulle tillkännage gudars närvaro.

Hårdvätskan, en annan av smedens hemligheter, bringades nu till lämplig temperatur. Värmen kunde den smed ange, vars bror högg av honom handen, då han doppade ned den för att efterkänna temperaturen - och svärdsämnet lyste körsbärsrött i smedjans dunkel. Då den färgen uppnåtts återopade smeden de lyckobringande gudarna och körde med ett grepp svärdet i det väntande badet. Väsande skingrade sig ångan och svärdet togs upp efter denna fruktansvärda påfrestning på stålet, skyddslagret skrapades bort och ny undersökning gjordes. Eggen hade nu härdats snabbare och hårdare än klingan i övrigt och två färgtoner syntes - men att fullborda dem var polerarens uppgift, inte smedens - om han inte polerade själv. Masamune och en 1800-tals efterföljare lyckades med konststycket att härda två gånger.

Under senare tider gjorda svärd har maskinell oljehårdning fått ersätta smedens gamla hantverkskonst.

Poleringen gjordes med en hel serie olika undan för undan finare smärgelstenar.

Svärdet skulle provas. Med tiden fingo kring träpålar virade våta risklippen ersätta de döda kroppar, som länge hämtades på avrättningsplatser, ja tidvis kunde en helt oskyldig gatutrafikant råka ut för att användas som försökskanin och han överlevde aldrig för att kunna ange något eget omdöme.

Efter en fastställt serie provhugg godkändes svärdet och ett officiellt certifikat utställdes. Smeden signerade på tången på olika sidor, beroende på om svärdet var en katana, som bars med eggen uppåt, eller en tachi, som bars som ett europeiskt sidovapen.

En fin klinga förvarades i en shro-saya, d.v.s. ett enkelt träfodral av baljans form och storlek och ett i detta passande trähandtag i vilket tången med en plugg var fästad. Klingans enda tillbehör var en "habaki", en stundom dekorerad packning kring klingans närmast tången befintlig avslutning.

Beträffande svärdets montering, små under av konsthantverk, hoppas jag få återkomma vid ett annat tillfälle.

Slutligen några ord om huggtekniken. Den japanska striden var även i massa, en serie envigsliknande tvekamper. Enligt Bushides regler fingo endast mot vissa delar av kroppen riktade hugg utdelas, om inte striden var en masstrid, oftast

efter en våldsam anrusning. Motståndaren grymtade, stampade och gjorde finter för att locka den andre att rusa fram. Parad gjordes med klingans flatsida.

För att Ni, mina damer och herrar, också skola få se och inte bara höra om, utan också röra - som ett undantag - har jag tagit med mig ett 20-tal svärd, såväl i shira-saya som monterade, vilka härmed överlåtes åt Edra tjusta blickar. Och frågor få gärna göras och jag skall söka besvara dem med de kunskaper i detta fascinerande ämne, som min vän C. H. Lundgren i Stockholm en gång bibringat mig.

KARLSKRONA UTFÄRDEN

Som förut meddelats i Meddelande Nr.73 anordnas en vapenhistorisk bussresa från Malmö till Marinmuseet i Karlskrona SÖNDAGEN den 7 maj med avgång från Stortorget i Malmö kl. 9.00, för att under Intendent Olle Cederlöfs ledning bese de storartade samlingarna därstädes. Dessutom har Intendent Cederlöf av Chefen för Marinen utverkat tillstånd för oss att besöka det gamla Örlogsvärvet med sina gamla 1600- och 1700-tals intressanta byggnader, vilket eljest är för allmänheten förbjudet område.

Tyvärr måste meddelas, att besöket på Skolskeppet Jarramas, där lunch skulle ha intagits, icke kan ske, då skolskeppet f.n. ligger på reparation på varvet. Istället intages lunch på restaurant KRUTVIKEN med sin vackra utsikt över havsområdet.

Vi har glädjen att redan nu meddela, att flera av våra danska vapenvänner från Vaabenhistorisk Selskab i Köpenhamn kommer att delta. Då detta skrives finnes fortfarande en del platser kvar i bussen. Till våra medlemmar i Kristianstadstrakten och dem som bor i närheten av Karlskrona vill jag säga, att dessa naturligtvis kan vara med utan att delta i bussresan från Malmö, som ju är avsedd för söderskåningar och Malmöbor. Men dessa måste skriftligt meddela Ordf. J. Folke Herrström, Bergsgatan 9, Malmö C i god tid för att få delta. För dessa medlemmar sker samling vid Krutviken kl. 12.30. Anmäl Eder i god tid.

Jag är övertygad om att besöket i den gamla tjusiga Örlogsstaden Karlskrona (för att stava karolinskt!) och det förnäma Marinmuseet skall bli en upplevelse.

J. Folke Herrström
Ordförande

NYA MEDLEMMAR

Godsägare Mats Allvik, Rosersberg, Tågarp (Godsägare Nils Allvik)
Representant Sven Andersson, Tessinsväg 16 A, Malmö V. (Ordföranden)

Obs!

TILLKÄNNAGIVANDE

Obs!

De medlemmar som icke senast den 30 april 1967 inbetalt sin årsavgift för 1967 kommer att från och med denna datum utan vidare att uteslutas från vår Förening.

Styrelsen.

RÄTTELSE

I förra numret av MEDDELANDE står på sid. 1, rad 6 nedtill "avståndet är lika med avståndet från Nordpolen till ekvatorn". Det skall naturligtvis vara 1/5 del av avståndet. Siffran 1/5 hade bortfallit i manuskriptet.

På sid. 2, rad 21 uppifrån stor årtalet 1959, skall vara 1945. På samma sida rad 22 nedifrån står "60-70 av alla byggnader förstördes", skall vara 60-70 % av alla byggnader. Tecknet % hade bortfallit i manuskriptet, vilket allt beklagas.

Redaktör J. Folke Herrström, Malmö